

بررسی شاخص‌های جهانی اندیشه امام خمینی(ره) جهت رسیدن به نظم مطلوب

محمدحسین بهزادی *

دکتر محمد کاظم کاوه پیشقدم **

چکیده:

امام خمینی(ره) توجه خاصی به مسائل جهانی داشتند. ایشان هیچ‌گاه هدف مبارزاتی خود را به از بین بردن استبداد داخلی و مبارزه با استعمار خارجی در کشور محدود نکرد بلکه هدف نهایی وی گسترش حاکمیت اسلام در سراسر جهان و کوتاه بودن دست ابرقدرت‌ها از همه کشورهای اسلامی بود. شاخص‌های جهانی اندیشه امام(ره) عبارت است از: استکبار جهانی، عدالت جهانی، صلح جهانی، فقیر و غنی، مبارزه با نظام سرمایه‌داری، نفی سبیل و... از دید امام نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان جهان تا نیل به نظم مطلوب باید سه مرحله را طی کنند که شامل نظام بین‌المللی کنونی، حکومت واحد جهانی و نظام بین‌المللی امت واحده است. این مقاله می‌کوشد تا به بررسی شاخص‌های جهانی اندیشه امام(ره) بپردازد و همچنین تلاش بر آن است تا ویژگی‌های نظام جهانی مطلوب را جهت رسیدن به نظم مطلوب، از دیدگاه ایشان مورد بررسی و واکاوی قرار دهیم.

واژگان کلیدی: نظم مطلوب، امام خمینی(ره)، عدالت جهانی، استکبار، صلح جهانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

* دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز، گروه علوم سیاسی، شیراز، ایران، دانشجوی کارشناسی ارشد

mhbehzadi59@gmail.com

** دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز، گروه علوم سیاسی، شیراز، ایران

pishghadam@iaushiraz.ac.ir

تاریخ تأیید: ۹۱/۱۱/۲۸

تاریخ دریافت: ۹۱/۷/۳

مقدمه:

یکی از مهم‌ترین اتفاقات‌های سیاسی پس از جنگ جهانی دوم، وقوع انقلاب اسلامی در ایران است. وجود رهبری کبیر انقلاب حضرت امام خمینی(ره) باعث شد که این حادثه(وقوع انقلاب) از سایر تحولات قرن بیستم متمایز شود زیرا ایشان توانست با پشتوانه‌ای عظیم و غنی از فرهنگ و معارف اسلامی و تلاشی خستگی‌ناپذیر، حیاتی دوباره به اسلام و ایران ببخشد. می‌توانیم بگوییم که ایران در طول تاریخ حیات سیاسی خود رهبری به این بزرگی به خود ندیده است. رهبری که هم بتواند با تسخیر قلوب مردم، تحول معنوی ایجاد؛ و هم با اقتدار کامل، تمام توطئه‌ها و خیانت‌های داخلی و خارجی را با شکست مواجه نماید.

امروزه نظام جمهوری اسلامی در شرایط حساسی به سر می‌برد و در این دوره جامعه ما بیش از هر زمان دیگری نیاز دارد تا به شناخت مسیر اصلی حرکت انقلابی حضرت امام(ره) در عرصه‌های مختلف داخلی و بین‌المللی بپردازد؛ اصول و قواعدی که اگر آن‌ها را شناخته و به آن‌ها عمل شود می‌تواند انقلاب اسلامی را در مسیر صحیح خود نگه داشته و از آسیب‌ها حفظ کند.

یکی از ابعاد مهم انقلاب اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی(ره) توجه ویژه ایشان نسبت به مسائل جهانی است. ایشان هیچگاه هدف مبارزاتی خود را به از بین بردن استبداد داخلی و مبارزه با استعمار خارجی در کشور محدود نکرد بلکه هدف نهایی وی گسترش حاکمیت اسلام در سراسر جهان و کوتاه بودن دست ابرقدرت‌ها از همه کشورهای اسلامی بوده است.

ویژگی‌ها و شاخص‌های جهانی اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)**۱- صلح جهانی**

هدف نهایی و اصلی انبیاء در همه ادیان برقراری عدالت و گرفتن حق ستم‌دیدگان بوده است. انبیاء الهی از سوی خداوند مأموریت داشتند تا مظلومان را از دست ظالمان نجات داده و عدل و داد را در زمین برپا کنند و اخلاق و ارزش‌های انسانی و الهی را گسترش دهند تا با تربیت انسان‌های صالح، زمین از بدی‌ها پاک گشته و صلح واقعی در جهان برپا شود. امام در سخنانش منشأ همه ظلم‌ها و بی‌عدالتی‌ها را خودخواهی بشر می‌داند و مأموریت انبیاء را تربیت بشر شمرده تا با مسلح شدن به سلاح اخلاق و معنویت، خودخواهی را کنار گذاشته و حکومت عدل برپا و صلح استقرار یابد.

یکی از دلایل مهم وقوع جنگ در اندیشه امام بودن اسلحه در دست اشخاص نالایق و ناصالح است که به وسیله آن بر مظلومان و محرومان ظلم کرده و حقوقشان را پایمال می‌کنند، یکی از اهداف مهم انبیاء در تحقق عدالت گرفتن اسلحه از دست اشخاص ناصالح و نالایق است. امام خمینی(ره) وقوع جنگ اول و دوم جهانی را ناشی از این عامل می‌داند. «از اول بشر مبتلای به همین مشکل بوده که اسلحه در دست اشخاص

ناصالح بوده است و همه مشکلات بشر همین معناست. تا خلع سلاح نشوند این اسلحه‌دارهای ناشایسته کار بشر سرانجام پیدا نمی‌کند» (موسوی خمینی، ۱۳۷۹: ۲۹۷).

اولین و مهم‌ترین گام در اجرای عدالت و تحقق صلح پایدار جهانی خلع سلاح ناشایست‌ها و مبارزه با ظالمان از سوی انبیاء بوده است که همه مشکلات بشر از منظر امام در این امر نهفته است. هدف هیچ یک از انبیاء الهی و همچنین دین اسلام کشورگشایی نبوده است. بلکه هدف همه انسان‌ها دعوت انسان‌ها به سوی خداوند و تربیت انسان‌های صالح و شایسته بوده تا بدین ترتیب زمینه تحقق عدالت و صلح پایدار ایجاد گردد. از منظر اسلام، صلح وقتی ارزش دارد که حقوق مسلمانان و مظلومان رعایت شود و عدالت برقرار گردد؛ زیرا در این صورت است که نتیجه استقرار صلح، یعنی آسایش و ترتیب انسان‌ها، محقق می‌گردد. صلح بدون عدالت، اسارت، ذلت و مایه ناامنی است. پیامبر و معصومان (ع) نیز پیش از شروع جنگ، با نصایح و اندرزهای پی در پی به لشکر دشمن، می‌خواستند تا حد امکان مانع جنگ شوند و صلح و آرامش را حفظ کنند؛ از این رو، هیچ‌گاه در جنگ پیش‌دستی نمی‌کردند. همین امر نشان دهنده اهمیت صلح و آرامش در اسلام است (صالحی، ۱۳۸۸: ۱۷۶).

در دیدگاه امام صلح واقعی جهانی با ظهور حضرت مهدی (عج) برپا خواهد شد و عدالت واقعی استقرار می‌یابد. همه صلح‌هایی که تا هم اکنون در جهان از سوی قدرت‌های بزرگ صورت گرفته است تأمین‌کننده منابع آن‌ها و پایمال‌کننده منافع و مصالح مظلومان بوده و هیچ توجهی به برپایی عدالت و توسعه اخلاق نشده است و اگر هم اندک توجهی بوده به صورت شعار و در جهت ممانعت از قیام مستضعفان صورت گرفته است.

۲- عدالت جهانی

به جرأت می‌توان گفت که با آغاز عصر امام خمینی دین و دین‌داری در جهان گسترش یافته است و مفاهیمی همچون عدالت که تا پیش از آن به شکل مضیق و در قالب نظریات مادی تعریف می‌گردید، در قالب مفاهیم دینی و قدسی و با تفریحی جامع در زندگی اجتماعی بشر تعریف شد. عدالت، مفهومی است که نفوذ آن در بسیاری از مشاهیر عصرها و دوره‌های گوناگون آشکار است. این مفهوم، از مفاهیم بنیادین در اندیشه و عمل سیاسی امام خمینی (ره) بوده است، به گونه‌ای که باید واژه عدالت را «واژه کلیدی» ادبیات دینی و اجتماعی امام خمینی (ره) بدانیم (دانشیار، اترک، ۱۳۹۰: ۲۴۲).

بسیاری از نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل، هماهنگ با رویکرد توحیدی امام خمینی (ره) تنها راه برقراری صلح پایدار در جهان را برقراری عدالت (جهانی) دانسته و همان‌گونه که کاکس اشاره کرده است هرگونه تلاش برای برقراری صلح پایدار جهانی بدون اتحاد شرایطی برای استقرار عدالت و رفع بی‌عدالتی‌های موجود

بیهوده خواهد بود و اساساً صلح پایدار در گروه استقرار عدالت در جهان است و عدالت جهانی پیش مقدمه‌ای برای برقراری صلح پایدار جهانی خواهد بود (جوادی ارجمند، حق گو، ۱۳۹۰: ۱۰۷).

پس می‌توان چنین بیان نمود که در نگاه امام، ایجاد صلح جهانی پایدار مستلزم استقرار عدالت جهانی و برقراری عدالت جهانی پیش شرطی برای برپایی صلح جهانی است. از آن جایی که قدرتمندان و دولت‌های غربی به هیچ وجه حاضر نیستند از منافع خود برای برقراری عدالت بگذرند، بنابراین برای رسیدن به صلح جهانی و پایدار باید حتماً با آن‌ها مقابله کرد.

۳- فقیر و غنی

بین دو حالت فقر و غنا، حالت وسطی وجود ندارد، فرد یا فقیر است یا غنی. امام خمینی (ره) تمام مسائل را در راستا و مسیر نظام اسلام پیگیری می‌نموده‌اند، و اقتصاد اسلام هم به گونه‌ای است که همواره به حمایت از فقرا و محرومیت‌زدایی تمایل دارد. این امر از نشانه‌های برتری اسلام است و می‌توان گفت که روی آوردن به اغنیاء و عدم حمایت از محرومان، با خط‌مشی و مسیر اسلام کاملاً در تضاد است. خدمت به مستضعفین و محرومیت‌زدایی دارای ارزش بسیار والایی است به گونه‌ای که این امر از خصائص انبیاء الهی نیز بوده است (موسایی، ۱۳۸۶: ۱۶۵).

اسلام ناب محمدی را می‌توان اسلام محرومین و فقرا و اسلام آمریکایی را همان اسلام سرمایه‌داری دانست. مبارزه با فقر، محرومیت‌زدایی، حمایت از محرومان و کم کردن فاصله طبقاتی را می‌توان از مهم‌ترین آرمان‌های امام خمینی (ره) دانست. امام به قدری بر این موضوعات تأکید داشتند و درباره آن سخن می‌گفتند که به عنوان پناهگاه مستضعفان و پابره‌ها شناخته شده بود. امام نیز ریشه پدیده فقر و غنا را در نهادهای نظام سرمایه‌داری می‌یابند.

هنگامی که گفته می‌شود در اسلام «جنگ فقر و غنا» وجود دارد معنایش این است که اسلام ناب محمدی (ص) نه تنها جریان فقر، فقرا و استضعاف آنان را در کنار جریان سرمایه‌داری سرمایه‌داران و استکبار آنان توجیه نمی‌کند و طرفدار رابطه همزیستی مسالمت‌آمیز بین این دو جریان نیست، بلکه در این زمینه به جنگ دائمی می‌اندیشد و طبعاً در این جنگ بی‌طرف هم نمی‌ماند و تمام تلاش خود را مصروف رفع استضعاف مستضعفین و نابودی فقر فقرا و نیز محرومیت‌زدایی خواهد کرد، و با هرگونه حاکمیت «سرمایه و سرمایه‌داری» بر روابط و مناسبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی جامعه، مبارزه می‌کند، و با تکاثر و تراکم ثروت بی‌حساب و تمرکز سرمایه در دست یک عده خاص سرمایه‌دار، به شدت مخالفت می‌نماید (کواکبیان، ۱۳۷۴: ۳۱۱).

اعتقاد و عدم اعتقاد به «جنگ فقر و غنا» دقیقاً یکی از عمده‌ترین عوامل، در مرزبندی بین اسلام ناب محمدی(ص) و اسلام آمریکایی است. زیرا اسلام آمریکایی نه تنها هیچ‌گونه جنگی بین «فقر» و «غنا» قائل نیست؛ بلکه تضاد بین این دو را به نفع سرمایه‌داران و مستکبران حل می‌کند، و بین آن‌ها آتشی برقرار می‌سازد و توجیه‌گر شکاف بزرگ طبقاتی بین فقرا و اغنیا می‌باشد. متأسفانه برای بسیاری از افراد هنوز این مرزبندی مشخص نشده و این دو تأسفی است که حضرت امام خمینی(ره) در پیام خویش به مناسبت شهادت آقای عارف حسینی خوردند. «.. متأسفانه هنوز برای بسیاری از ملت‌های اسلام مرز بین اسلام آمریکایی و اسلام ناب محمدی و اسلام پابرهنگان و محرومان و اسلام مقدس نماهای متحجر و سرمایه‌داران خدانشناس و مرفهین بی‌درد کاملاً مشخص نشده است(موسوی خمینی، ۱۳۷۹: ۸).

در واقع مقصود از جنگ فقر و غنا، مبارزه با یک سیستم اجتماعی - اقتصادی است که در بطن خود و طبقه فقر و غنی به وجود می‌آورد. فقر و غنا دو پدیده‌ای است که در این سیستم خودنمایی می‌کند و حالت وسطی نیز متصور نیست. در این سیستم اقلیتی دارای ثروت و مکتب هنگفت بوده و اکثریت مردم نیز در فقر و محرومیت به سر می‌برند.

امروزه در بسیاری از کشورهای جهان سوم، حاکمیت چنین سیستمی را شاهدیم که علت‌العلل آن، حاکمیت سرمایه و سرمایه‌داری بر نظام بین‌المللی می‌باشد. نظامی که در آن حرف اول و آخر را سرمایه می‌زند و هیچ ارزش و معیار دیگری مطرح نیست. منظور حضرت امام(ره) از جنگ فقر و غنا، جنگ با چنین سیستم و نظامی است. این نبرد یک مبارزه مقدس و دائمی است که باید آن قدر ادامه یابد تا طلسم حاکمیت سرمایه بر جهان شکسته شود و فقر و غنای ظالمانه از بین رود و بر ویرانه آن سیستم، جامعه‌ای پدید آید که همه آحاد مردم در آن، از یک زندگی مرفه با حاکمیت ارزش‌ها و معیارهای معنوی و متعالی برخوردار شوند(آژینی، ۱۳۷۴: ۹۹).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۴- وحدت مسلمین کلید رهایی از استکبار جهانی

ظهور امام خمینی(ره) به عنوان مهم‌ترین اندیشمند و مصلح جهان اسلام در تاریخ معاصر، در حقیقت نقطه عطفی در ارتباط با مسئله وحدت جهان اسلام محسوب می‌شود. به نظر می‌رسد انگیزه اصلی حضرت امام(ره) از تأکید فراوان بر مسئله وحدت اسلامی، مخالفت با سلطه قدرت‌های استکباری بر مقدرات جهان اسلام بود. ایشان در همین رابطه می‌فرماید: اگر مسلمین با هم بودند، این طور ذلیل نبودند زیر دست اجانب و عمال اجانب. مسلمین قریب یک میلیارد جمعیت‌اند ولی یک میلیارد جمعیت متفرقه!

اگر وحدت کلمه اسلامی بود و اگر دولت‌ها و ملت‌های اسلام به هم پیوسته بودند، معنا نداشت که قریب یک میلیارد جمعیت مسلمین، زیر دست قدرت‌ها باشد(داستان بیرکی، ۱۳۷۸: ۲۹). بنابراین می‌توان گفت که

هدف اصلی حضرت امام از طرح اندیشه وحدت اسلامی، فراهم آوردن زمینه استقلال و آزادی جوامع اسلامی بود. از نظر ایشان، وحدت کلمه، کلید رهایی، از سلطه استکبار جهانی است، زیرا تنها در سایه وجود تفرقه و اختلاف در بین مسلمین است که قدرت‌های سلطه‌طلب امکان سیطره بر کشورهای اسلامی را می‌یابند. با این بیان روشن می‌شود که از نظر حضرت امام (ره) مهم‌ترین پیش زمینه دفاع از کیان اسلام، وجود وحدت در بین مسلمین است. یعنی شرط لازم و واجب دفاع از موجودیت اسلام و سرزمین‌های اسلامی در مقابل مستکبران عالم، وجود وحدت و همبستگی بین کلیه مسلمانان جهان است. بنابراین از نظر رهبر کبیر انقلاب اسلامی مسئله وحدت برای حفظ کیان اسلامی، امری حیاتی است (جهان بین، ۱۳۸۴: ۹۳).

۵- قاعده نفی سبیل

براساس آیه ۱۴۱ سوره نساء (لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلاً) خداوند برای کافران راه سلطه و نفوذ را بر مسلمانان قرار نداده است) و آیه ۸ سوره منافقون (ولله العزة و لرسوله و للمؤمنين: عزت خاص خدا و رسولش و مؤمنان است) و حدیث شریف نبی (الاسلام يعلو و لا يعلو عليه: اسلام برتر است و چیزی بر آن برتری ندارد) قاعده فقهی نفی سبیل - یعنی انسداد راه نفوذ و سلطه کنار بر مسلمانان - از اصول حاکم بر دیپلماسی اسلامی به شمار می‌آید.

امام خمینی (ره) نیز ضمن برشمردن این اصل به عنوان یکی از قواعد مهم فقهی در استنباط آموزه‌های سیاسی اسلام، آن را از دو جنبه سلبی و ایجابی مورد اهتمام قرار می‌دهد. جنبه سلبی این قاعده به معنای نفی سلطه اجانب و عدم جواز مداخله آنان و جنبه ایجابی آن به مفهوم بنیاد مثبتی است که سیاست منفی مزبور بر آن متکی است تا از رهگذر برخی راهکارها، دولت اسلامی در مسدود نمودن راه دخالت بیگانگان فائق آید (دهشیری، ۱۳۸۰: ۲۰۵).

۶- استکبار جهانی

در مفهوم استکبار، بزرگ طلبی ناروا و بی حساب وجود دارد. در سطح جهانی این بزرگ‌طلبی نسبت به دولت‌ها و ملت‌های دیگر لوازمی را به دنبال آورده است که خوی استکبار به آن‌ها شناخته می‌شود. مفهوم امپریالیسم که از ریشه امپراتوری مشتق شده است، در معنای وسیع خود به دو ویژگی خوی سلطه‌طلبی و توسعه ارضی اشاره دارد. در ذیل ویژگی‌های مستکبران را با توجه به عملکرد آن‌ها برمی‌شمریم:

الف) منفعت طلبی: اصولاً مبنای تمام ظلم‌ها و ستم‌های انسان چیزی جز منفعت طلبی نیست. البته در قدرت‌های استکباری این منفعت طلبی در حد بالایی نمایان است. مستکبران به تنها چیزی که اهمیت

می‌دهند نفع مادی و حیوانی آنان است، و از این رو در صورت به خطر افتادن این منافع، حاضرند که از مردم کشور خویش نیز بگذرند و دوستان، متحدان و نوکران خود را فدا کنند تا منافع آن‌ها تأمین شود. نگاهی به عملکرد دولت آمریکا نسبت به عاملان و مزدوران خویش در کشورهای جهان سوم به خوبی این نکته را روشن می‌سازد. حضرت امام درباره این ویژگی می‌فرمایند: «آمریکا که دشمن همه ادیان است حتی مسیحیت، آمریکا اصلاً اعتقاد به ادیان ندارد و جر منافع خودش را نمی‌خواهد، حتی منافع آمریکایی‌ها را هم نمی‌خواهد، منافع دولت آمریکا را می‌خواهد» (صحیفه امام، ۱۳۷۴، ج ۱۷: ۱۹۴).

ب) جهان‌خواری و به دست آوردن سلطه جهانی: از ویژگی‌های کشورهای مستکبر دستیابی به امکانات موجود در سراسر جهان است. از این رو، کسب سلطه جهانی و تصاحب ذخایر ملت‌های دیگر و به چنگ آوردن شریان حیات اقتصادی جهان از ویژگی‌هایی است که در تمامی مستکبران دیده می‌شود. مصالحه‌ای که احياناً در میان قدرت‌های مستکبر محقق می‌شود، دلیلی جز اتحاد تاکتیکی برای غارت دیگران یا نیرنگ زدن به رقیب ندارد و به همین جهت عموماً سست و لرزان است. حضرت امام این خوی جهان‌خواری را در آمریکا و اسرائیل و... چنین بیان می‌کنند:

من انشاءالله امیدوارم که همه مسلمین بیدار بشوند و توجه بکنند به این که اگر چنان که جلوی آمریکا و این مهره‌های آمریکا که برای خاطر آمریکا و منافع او به اسلام صدمه وارد می‌کنند... را نگیرند و اگر به این‌ها مهلت داده شود، همه مسلمین را به تباهی خواهند کشید، آمریکا آمالش به یکی دو کشور محدود نیست (صحیفه امام، ۱۳۷۴، ج ۱۷: ۷).

ج) عقب‌نگه‌داشتن مستضعفان از رشد واقعی: ویژگی دیگر مستکبران مخالفت با رشد کشورهای محروم و مستضعف است. این ویژگی را می‌توان به عنوان هدف و استراتژی آنان نیز در نظر گرفت. مهم‌ترین سلاح ابرقدرتان استفاده از غفلت و ناآگاهی مردم است. اگر مردم جهان سوم آگاهی مناسب از به یغما رفتن منافع و ذخایر خویش به دست آورند و رشد فکری، علمی و صنعتی آنان با غیرت و همت همراه شود، راهی برای چپاول منافع آن‌ها باقی نمی‌ماند. از این رو، مستکبران مردم را بدون اندیشه و فکر می‌طلبند.

د) اضطراب درونی: استکبار همواره درصدد تجاوز به حقوق دیگران است و اصولاً با تجاوز به حقوق دیگران رشد می‌کند. دیگرانی که حقوق آن‌ها پایمال شده است درصدد بازگرداندن حقوق از دست رفته خود و ضربه زدن انتقام‌جویانه به مستکبران اند. از این رو، مستکبر همواره در خوف و اضطراب به سر می‌برد. از سوی دیگر، تلاش روزافزون استکبار در به دست آوردن هرچه بیشتر منافع و منابع دیگران، خواب راحت را از چشمان آنان خواهد ربود. از این جهت نیز همواره دلهره و نگرانی با مستکبران همراه است.

ه) غارت ذخایر اقتصادی و فرهنگی مستضعفان: یکی از مهم‌ترین اهداف مستکبران که در راستای ویژگی منفعت‌طلبی و زیاده‌خواهی آنان قرار می‌گیرد، تلاش مستمر آن‌ها در دستیابی به ذخایر کشورهای

دیگر بوده است. از این رو، کشورهایی که دارای منابع سرشار خداداد بوده‌اند بیشتر مورد هجوم و استعمار مستکبران واقع شده‌اند. در کنار دستیابی به مناطق استراتژیک جهان و خصوصاً خاورمیانه که آن نیز در راستای حفظ منافع اقتصادی و عدم سلطه رقیبان بر منافع مرزی تحقق می‌یافت، منابع اقتصادی و ذخایر ملت‌ها همواره عامل مهم استکبارورزی و استعمار نسبت به کشورهای جهان بوده است. حضرت امام در این باره می‌فرماید: این‌ها می‌خواهند مخازن ما را ببرند، همه چیز ما را می‌خواهند از بین ببرند، استفاده کنند و ما را به یک حالت عقب‌مانده و بیچاره نگه دارند. خوب چه کنند؟ مطالعه کرده‌اند، به این رسیده‌اند که باید این‌ها را از هم جدا کرد (صحیفه امام، ۱۳۷۸، ج ۲: ۲۵۲).

۷- اصل تألیف قلوب

تألیف قلوب در لغت به معنای الفت‌دهی معنوی میان قلب‌ها است و در اصطلاح به معنای حمایت ملی و معنوی از مسلمانان تحت ستم و یا ضعیف‌الایمان و نیز از کفار مظلومی است که در صورت تقویت آنان به سوی حکومت اسلامی گرایش می‌یابند، یا از ائتلاف و اتحاد با دشمنان مملکت اسلامی سرباز خواهند زد. بنابراین تألیف قلوب در مفهوم اول می‌تواند به معنای کوشش و پشتیبانی مالی و معنوی از اسلام‌گرایان به هدف افزایش توان پایداری و مقاومت آنان در برابر غاصبان و مداخله‌گران و نیز طنین افکندن بانگ لاله الله محمد رسول الله بر سر گیتی باشد و در مفهوم دوم به معنای حمایت و پشتیبانی از نهضت‌های آزادی‌بخش و آزادی‌خواه و مستضعف می‌باشد که برای خروج از ذلت، مقابله با انواع تجاوز و استعمار و نجات کشور خویش از یوغ امپریالیسم، به پا خاسته‌اند. که در این باره امام خمینی بر تمامی انواع پشتیبانی اعم از حمایت علنی و تلویحی تأکید داشتند و چنین حمایتی را منطبق با موازین شرعی، اسلامی و عقلی انسانی می‌دانستند (دهشیری، ۱۳۸۰: ۲۲۵).

اکنون دو مورد از مصداق‌های عمده اصل تألیف قلوب، یعنی حمایت از مسلمانان و مستضعفان را مورد شرح و توضیح بیشتری قرار می‌دهیم.

الف) حمایت از مسلمانان

به منظور تحقق آرمان امام خمینی (ره) مبنی بر وحدت جهان اسلام، ایشان بر حمایت از مسلمانان تحت فشار تأکید داشتند. براساس حدیث شریف نبوی «من اصبح و لم یهتم بأمر المسلمین فلین بسلم» ایشان رسالت حکومت اسلامی را یاری‌بخش به مسلمانان به ویژه مسلمانان لبنان و فلسطین می‌دانستند، تا از این رهگذار وحدت، همدلی و همیاری خود با ملل مسلمان را به اثبات برساند و از هیچ‌گونه حمایت مادی و معنوی نسبت به آنان دریغ ننماید:

«جمهوری اسلامی ایران مایل است براساس حفظ وحدت و حمایت از منافع کشورها و ملت‌های اسلامی، آنان را در مشکلات یاری نمایند» (موسوی‌خمینی، ۱۳۷۹، جلد ۱۱: ۲۶۶-۲۶۵).

«تا بانک لاله الا الله و محمد رسول الله بر تمام جهان طنین نیفکند مبارزه همت و تا مبارزه در هر کجای جهان علیه مستکبرین هست ما هستیم. ما از مردم بی‌پناه لبنان و فلسطین در مقابل اسرائیل دفاع می‌کنیم» (موسوی‌خمینی، ۱۳۷۹، جلد ۱: ۱۳۸-۱۳۶).

ب) حمایت از مستضعفان و نهضت‌های رهایی‌بخش

برای ترویج اندیشه آزادی و حرمت انسان در کل جهان، حضرت امام حمایت مادی و معنوی از نهضت‌های آزادی‌بخش و جنبش مستضعفان را در مناطق مختلف جهان و جبهه همت خود قرار داده بودند و وظیفه نظام اسلامی می‌دانستند که برای نجات ملل تحت ستم و مستضعف تلاش کند تا از این رهگذر بسیج انقلاب طرفداران عدم تعهد به دو بلوک شرق و غرب در سراسر گیتی تحقق یابد و هسته‌های مقاومت در تمامی جهان به وجود آید تا قدرت‌های استکباری به سر شکستگی سوق داده شوند:

«ما باید از مستضعفین جهان پشتیبانی کنیم... زیرا اسلام... پشتیبان تمام مستضعفین جهان است» (موسوی‌خمینی، ۱۳۷۹، جلد ۱۲: ۲۴-۱۹).

«بسیج تنها منحصر به ایران اسلامی نیست. باید هسته‌های مقاومت را در تمامی جهان به وجود آورد و در مقابل شرق و غرب ایستاد» (موسوی‌خمینی، ۱۳۷۹، جلد ۲۱: ۵۳-۵۲).

۸- اشاعه فرهنگ ظلم‌ستیزی و احیای فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت

مبارزه با ظلم و بی‌عدالتی و تبعیض را می‌توان از دیگر اهداف امام(ره) دانست که درصدد ترویج آن در جهان، به ویژه در بین جوامع اسلامی، می‌باشد و به نظر می‌رسد که ایشان ضروری‌ترین امر در شرایط کنونی جهانی را ترویج این فرهنگ در بین جوامع مختلف مخصوصاً جوامع اسلامی می‌دانند. از این رو، ایشان تمام تلاش خود را در جهت معرفی ماهیت نظام ظالمانه جهانی مصروف می‌دانند و به ذکر جنایت‌هایی پرداخته که در گذشته و حال بر ملل مظلوم روا داشته‌اند. امام از یک سر مظلومان و مستضعفان را متوجه حقوق پامال شده خود می‌کنند و آنان را به دفاع از حیثیت اسلامی و ملی خویش فرا می‌خوانند:

خواهران و برادران عزیز در هر کشوری که هستید از حیثیت اسلامی و ملی خود دفاع کنید... تمام منافع مادی و معنوی همه ما را ابرقدرت‌های شرق و غرب می‌برند و ما را در فقر و وابستگی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی قرار داده‌اند. به خود آید و شخصیت اسلامی خود را بیابید. زیر با ظلم نروید و هشیارانه

نقشه‌های شوم جهان‌خواران بین‌المللی را، که در رأس آن‌ها آمریکا است، افشا کنید (موسوی خمینی، ۱۳۷۹، جلد ۹: ۲۲۶).

و از سوی دیگر به ترویج فرهنگ جهاد و شهادت در بین ملل مسلمان و مظلوم در راه مبارزه با ظالم و به دست آوردن حقوق پایمال شده مسلمانان می‌پردازد، زیرا یکی از علل عمده ضعف و ذلت مسلمانان در جهان معاصر، بیگانگی با فرهنگی ایثار و جهاد و شهادت بوده است.

من خون و جان ناقابل خویش را برای ادای واجب حق و فریضه دفاع از مسلمانان آماده نموده‌ام و در انتظار فوز عظیم شهادتم. قدرت‌ها و ابرقدرت‌ها و نوکران آن‌ها مطمئن باشند که اگر خمینی یکه و تنها بماند به راه خود که راه مبارزه با کفر و ظالم و شرک و بت‌پرستی است ادامه می‌دهد (موسوی خمینی، ۱۳۷۹، جلد ۲۰: ۱۱۳).

ویژگی‌های نظام جهانی مطلوب

الف) جهانی بودن: وحدت جامعه بشری در قانون، رهبری و حاکمیت در نظام مطلوب محقق گشته و جهان یکپارچه تحت رهبری امام برحق قرار می‌گیرد. در آن نظام، تمامی سرزمین‌ها، کلیه ادیان و مذاهب و جمیع ملت‌ها در یک سیستم واحد اداره شده، تحت تدبیر و هدایت قرار می‌گیرند و جهان وطنی، یکی از آرزوهای دیرین بشری، به وقوع می‌پیوندد.

امام صادق (ع) در تفسیر آیه شریفه «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ» (صف، آیه ۹) یعنی اوست خدایی که رسول خود را به هدایت (خلق) و آیین حق فرستاد تا او را بر تمامی ادیان تسلط و برتری دهد، هرچند مشرکان ناخشنود باشند. می‌فرماید: «سوگند به خدا هنوز محتوای این آیه تحقق نیافته است». و در پاسخ راوی که پرسید: فدایت شوم، پس چه زمانی تحقق نمی‌یابد؟ فرمود: وقتی با اراده خدا، قائم قیام کند (شیرودی، ۱۳۸۲: ۹۲).

بنابراین حکومت واحد جهانی ایجاد و بنیادهای اساسی اخلاق، ادیان و اداره تمامی ملت‌ها تحت سیستم واحد قرار می‌گیرند. این امر با الهام از امداد الهی و بکارگیری تکنیک‌ها و فنون نوین و پیشرفته، قابل انجام خواهد بود. تداوم و استمرار آن نیز با تدبیر، دانش و بینش امام و آگاهی امت میسر می‌باشد.

بشارت‌ها و وعده‌های قرآن کریم از حکومت جهانی، ریشه محکم اعتقادی این ایده اسلامی قرار گرفته، اراده الهی، تحقق آن را تضمین کرده است. بشارت زیر از قرآن کریم بیانگر آن است که حکومت واحد جهانی از آن صالحان و مؤمنانی است که اراده خداوند بدان تعلق گرفته، آنان حاکمیت الهی را در زمین در دست گرفته و اجرا کنند:

«وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ» (انبیاء، آیه ۱۰۵) و به تحقیق در «زبور» پس از ذکر نوشتیم که زمین را بندگان صالح من به میراث می‌برند.

مجموعه دلایل مزبور دو ویژگی عمده یعنی جهانی بودن نظام مطلوب و آرمان عصر ظهور را بیان می‌کند.

ب) عدالت: از ویژگی‌های بارز نظام جهانی مطلوب، عدالت فراگیر و گسترده آن است. تاریخ جهان بیانگر ظلم و جورهای بی‌شمار بر محرومان و مستضعفان بوده و در شرایط کنونی نیز ظلم، تبعیض، استثمار و استعمار در همه ابعاد، توسعه و گسترش یافته و نسل انسان را تهدید به نابودی می‌کند. در روایات زیر در این زمینه آمده است: «يَمَلَأُ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطًا بَعْدَ مَا مَلَأَتْ ظُلْمًا وَ جَوْرًا» (طبرسی، ۱۳۹۹: ۳۹۹) خداوند به وسیله او (حضرت مهدی(عج)) زمین را پر از عدل و داد می‌کند پس از آن که از جور و ستم پر شده باشد.

نظم اجتماعی عادلانه‌ای در پی ظهور حضرت مهدی(عج) برقرار می‌شود که در پرتو آن کلیه ستم‌ها و تبعیض‌ها از جامعه بشری ریشه کن گشته و عدالت جایگزین آن می‌شود. عدالت در زمینه اقتصادی به گونه‌ای فراگیر خواهد شد که حتی یک نفر نیازمند به صدقه و کمک مالی پیدا نمی‌شود.

«إِذَا قَامَ الْقَائِمُ، حَكَمَ بِالْعَدْلِ، وَ ارْتَفَعَ الْجَوْرُ فِي آيَامِهِ، وَ أَمِنَتْ بِهِ السَّبِيلُ، وَ أَخْرَجَتْ الْأَرْضُ بُرْكَاتِهَا، وَ رُدُّ كُلُّ حَقٍّ إِلَى أَهْلِهِ... وَ لَا يَجِدُ الرَّجُلُ مِنْكُمْ يَوْمَئِذٍ مَوْضِعًا لِمَوْضِعِهِ وَ لَا لِبِرِّهِ لِمُشْمُولِ الْغِنَى جَمِيعَ الْمُؤْمِنِينَ» (صافی، ۱۳۷۲: ۳۰۸) یعنی: هنگامی که قائم قیام کند، براساس عدالت حکم می‌کند، و ظلم و جور در دوران او برچیده می‌شود، و راه‌ها در پرتو وجودش امن و امان می‌گردد، و زمین برکاتش را خارج می‌سازد و هر حقی به صاحبش می‌رسد... و کسی موردی را برای انفاق و صدقه و کمک مالی نمی‌یابد، زیرا همه مؤمنان بی‌نیاز و غنی خواهند شد...

آن حضرت، در احادیث اهل سنت نیز به عنوان پرچمدار عدل معرفی شده که در پرتو وجود او، نظام اجتماعی حاکم، بر مبنای مساوات، برابری و عدالت حقیقی جلوه‌گر می‌شود و امنیت کلی کسانی که بخواهند زندگی انسانی و صحیحی را ادامه بدهند، تضمین می‌شود.

ج) امنیت: امنیت از ضروری‌ترین مسائل حفظ و تداوم جامعه انسانی است. این مسئله یکی از آرزوهای طالبان صلح و آرامش بوده و هست. تاریخ روابط بین‌الملل، شاهد ارائه راه‌حلهایی برای حفظ امنیت و صلح بوده که از میان آن‌ها می‌توان به سیستم‌های «موازنه قوا، امنیت دسته جمعی و حکومت جهانی» اشاره کرد؛ اما هیچ یک از راه‌حل‌های یاد شده نتوانست امنیت واقعی را برای جامعه بشری به ارمغان آورد، بلکه برعکس، به هر میزانی که تکنولوژی و تسلیحات پیشرفته تر شده امکان تهدید امنیت و حتی نابودی نسل بشر توسط سلاح‌های هسته‌ای افزایش یافت. در حکومت جهانی حضرت مهدی(عج) امنیت در نظام جهانی برای همه کسانی که بخواهند زندگی شرافتمندانه و انسانی داشته باشند، به شکل مطلوب تأمین خواهد شد. قرآن

کریم، این بشارت را به مؤمنان می‌دهد که در نظام خلافت مؤمنان بر زمین، امنیت کامل برقرار خواهد شد. «و لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا» (نور، آیه ۵۵) و دوران خوف آنان را به دوران امنیت تبدیل کرد (جمالی، ۱۳۷۵: ۳۲).

در نظام مطلوب که بارزترین ویژگی‌هایش «عدالت، رشد معنویت و اخلاق، لطف و بشارت الهی و وجود رهبری با ویژگی انسان کامل» است، به یقین امنیت کامل برقرار می‌شود، چرا که تمامی ریشه‌های ناامنی از بین می‌رود.

د) رشد: «رشد» و «تعالی» انسان و جامعه بشری از خصوصیات برجسته نظام آرمانی عصر ظهور است. مهم‌ترین زمینه‌ها و ابعاد رشد عبارتند از:

۱) پیشرفت سریع علوم: علم و دانش بشری در آن دوران به آخرین درجه تکامل خود می‌رسد، چه آن علمی که برای آبادی و عمران و سهولت در امور است (علوم تجربی) و چه علمی که مربوط به اصول زندگی صحیح انسانی (علوم انسانی) است. نوسازی و پیشرفت جامعه انسانی تنها با این دو سری علم امکان‌پذیر است که در آن عصر به نهایت شکوفایی خود می‌رسد. اندیشه و عقل آدمی نیز در پرتو هدایت و ارشاد آن انسان کامل، یعنی حضرت مهدی (عج)، شکوفا شده، بینش وسیع و والا پیدا می‌کند.

امام باقر در این مورد فرمود: «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بَهَا عُقُولَهُمْ وَ كَمَلَتْ بِهَا أَحْلَامُهُمْ» (مجلسی، ۱۴۰۳: ۳۳۶) یعنی: هنگامی که قائم ما قیام کند دستش را بر سر بندگان گذارد و خرده‌های آنان را گرد آورد و رشدشان را تکمیل گرداند. ارتباط امام با سایرین و نیز انسان‌ها با یکدیگر در سراسر جهان در پرتو رشد علم به آسانی انجام گرفته، اداره حکومت واحد جهانی نیز عملی می‌شود.

۲) پیشرفت اقتصادی: عصر ظهور را عصر توسعه اقتصادی و اجتماعی همه‌جانبه نیز می‌توانیم بنامیم. در سیستم اقتصادی حاکم بر نظام مطلوب؛ الف- تمامی علوم و دانش به کار گرفته می‌شوند، ب- سازماندهی صحیح تولید موجب بیشترین بازدهی می‌گردد، ج- زمین کلیه منابع و استعدادهای خود را در اختیار انسان قرار می‌دهد تا بهره‌برداری از آن به تمام و کمال انجام پذیرد.

از این رو، در نظام مطلوب، اول آن که شکاف بزرگ بین ملت‌های فقیر و غنی که امروز بحران شدید فقر و گرسنگی را برای کشورهای توسعه نیافته دربردارد، از بین می‌رود، تعاون و همکاری همگانی جهت ایجاد زندگی بهتر و ایده‌آل برای نوع بشر آغاز می‌شود، تمام ملت‌ها از ثمرات توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بهره‌مند می‌شوند. دوم آن که تحت یک سیستم واحد بین‌المللی، امکان بهره‌وری همگان از منابع طبیعی فراهم می‌شود، منابع زیرزمینی، دانش و تکنولوژی تنها ویژه کشورهاییکه در یک منطقه جغرافیایی قرار دارند، نیست بلکه تمامی ابزارهای ترقی و پیشرفت باید به صورت عادلانه در اختیار همگان قرار گیرد (جمالی، ۱۳۷۵: ۴۲).

۳) **تعالی و تکامل اخلاق و معنویت:** بشر در عصر حاضر نتوانسته به موازات رشد علمی و صنعتی خود به رشد معنوی و اخلاقی دست یابد. خلاء معنوی و اخلاقی بشریت در عصر شکوفایی صنعت، موجب نگرانی‌های عمده دانشمندان، مصلحان اجتماعی و حتی سیاستمداران شده است. تکامل فرهنگی و اخلاقی انسان‌ها، از ویژگی‌های آشکار دوران ظهور و شکل‌گیری نظام مطلوب است.

ایمان بشر در پرتو تعلیمات صحیح و رهبری امام، به گونه‌ای پرورش می‌یابد که به خودی خود، حلال بسیاری از مشکلات کنونی است. به طور کلی رفتار و کردار آدمی از انگیزه‌ها و خصوصیات درونی او ناشی می‌شود. نفوس انسانی هنگامی که تحت سیستم ایمان و تربیت صحیح، تزکیه شود، به طور حتم و یقین، رفتارهایش تصحیح می‌شود. در عصر ظهور به کمک عنصر محوری «امامت» تهذیب نفس آدمیان حاصل و جامعه انسانی به خلوص و صمیمیت خواهد رسید (جمالی، ۱۳۷۵: ۱۷۶).

نتیجه‌گیری:

ویژگی حضرت امام خمینی(ره) در مقایسه با بیشتر رهبران کشورهای جهان سوم و جهان اسلام این بود که ایشان در مواجه شدن با مسائل جهانی و بین‌المللی، به جای مقهور شدن در مقابل قدرت‌های بزرگ و مستکبر و نشان دادن تصویری ضعیف و ناتوان از خود، رویکردی تهاجمی، انقلابی و مقتدرانه داشته است. این شیوه ایشان باعث شده بود که زمینه نگرانی و ترس قدرت‌های استکباری که بر نظام بین‌الملل مسلط شده بودند فراهم شود و همچنین امیدی را در دل مستضعفان جهان ایجاد نماید.

در پایان می‌توان ویژگی‌های نظام جهانی مطلوب از دیدگاه امام(ره) را جهت رسیدن به نظم مطلوب چنین برشمرد:

- ۱- برخلاف نظریه کمونیستی جبر تاریخ، به اعتقاد امام ملت‌های مستضعف تنها با بیداری و آگاهی یافتن به حقوق حقه خود و قیام علیه مستکبرین به پیروزی خواهند رسید.
- ۲- پیروزی قطعی مستضعفین در صورت آگاهی و قیام عملی ایشان حاصل خواهد شد.
- ۳- حفظ سلامت و بقای صلح جهانی با موازنه قوا اتفاق نخواهد افتاد بلکه تنها در گرو نابودی و شکست قدرت‌های استکباری است.
- ۴- مستضعفین، تنها مسلمین و یا کشورهای جهان سوم نیستند، بلکه همه توده‌های تحت ستم و تحت سلطه استکبارند، حتی آنانی که تحت حاکمیت دول مستکبر شرق و غربند، بنابراین هیچ یک از عوامل جغرافیایی، فرهنگی و تقسیم‌بندی‌های دولت-ملت نمی‌تواند بیانگر مرزبندی میان مستضعفین و مستکبرین باشد. با این ترتیب نظریه برخورد تمدن‌ها و یا برخورد فرهنگ‌ها و یا حتی قطب‌بندی‌های جهانی چیزی جز در راستای تداوم سلطه مستکبرین و یا رقابت و تضاد مستکبرین در راستای تقسیم غنایم، استثمار و استضعاف ملت‌ها نیست.
- ۵- ایجاد نظامی بر پایه بازگشت به دین و حاکمیت خداوند و زندگی سعادت‌مندان در پرتو تقوا، نظم اخلاقی و باورهای معنوی و الهی.

منابع:

- جوادی‌ارجمند، محمدجعفر، حق‌گو، جواد، عدالت جهانی در اندیشه امام خمینی و نظریه انتقادی روابط بین‌الملل، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال هشتم، شماره ۲۶، پاییز ۱۳۹۰.
- موسایی، میثم، امام خمینی(س)، دولت و اقتصاد، تهران، نشر عروج، چاپ اول، ۱۳۸۶.
- کواکبیان، مصطفی، منتخبی از مقالات اولین کنگره بررسی اندیشه‌های اقتصادی امام خمینی(مقاله جنگ فقر و غنا از دیدگاه امام خمینی)، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۴.
- دانشیار، علیرضا، اترک، حسین، عدالت جهانی در اندیشه امام خمینی، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال هشتم، شماره ۲۷، ۱۳۹۰.
- صالحی، زهرا، صلح جهانی از دیدگاه امام خمینی، فصلنامه حضور، شماره ۶۹، ۱۳۸۸.
- دهشیری، محمدرضا، درآمدی بر نظریه سیاسی امام خمینی(ره)، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۰.
- جهان‌بین، اسماعیل، دیدگاه‌های جهانی امام خمینی(ره)، فصلنامه حصون، شماره ۳، ۱۳۸۴.
- داستانی بیرکی، علی، جهان اسلام از دیدگاه امام خمینی(ره)، تبیان، دفتر نوزدهم، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۸.
- آژینی، محسن، امام و اقتصاد اسلامی، تهران، انتشارات کیهان، چاپ اول، ۱۳۷۴.
- موسوی خمینی، سیدروح‌الله، صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، جلد ۱۶، چاپ سوم، ۱۳۷۹.
- مرتضی، شیرودی، ایران، اسلام و جهانی‌شدن، نشریه رواق اندیشه، شماره ۱۹، تیر ۱۳۸۲.
- جمالی، حسین، نظام جهانی، تهران، مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، چاپ اول، ۱۳۷۵.
- صافی، لطف‌الله، منتخب الاثر، قم، منشورات مکتبه الصدر، ۱۳۷۲.
- فضل‌بن حسن طبرسی، ابوعلی، اعلام الوری، دارالمعرفه، بیروت، بی‌تا، ۱۳۹۹ هـ.ق.
- مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، چاپ دوم، جلد ۵۲، ۱۴۰۳ ق.